

Ірина Білецька

*Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
(Умань, Україна)*

ІМЕРСІЙНІ ПРОГРАМИ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ: ДОСВІД США

Двомовне (білінгвальне) навчання є не лише важливою умовою подолання мовного бар'єра і досягнення академічних успіхів школярів у багатонаціональному класі, а й дозволяє зрозуміти культурну, етнічну ідентичність і одночасно приєднатися до загальнонаціональних людських цінностей. Воно виступає основною дуже важливою, хоча й недостатньо оціненою, складовою полікультурної освіти, оскільки, незважаючи на те, що досить часто сприймається як освіта, яка стосується лише мови, вона торкається й інших сторін суспільного життя. В Україні такий тип навчання лише починає розвиватися, і тому теоретикам та практикам необхідно інтенсивно вивчати досвід інших країн, у тому числі й США, з метою реформування і модернізації власної шкільної освіти в рамках двомовного навчання.

В американській шкільній освіті практикується кілька типів двомовних програм, які відрізняються метою (якнайшвидший перехід до навчання англійською мовою чи підтримка розвитку обох мов), в якій мірі використовується рідна мова школярів у навчальному процесі, часом, відведеним на двомовне навчання (2 чи 3–4 роки) та іншими показниками. Їх можна поділити на: 1) Програми занурення в іноземну мову (Foreign Language Immersion Programs); 2) Перехідні двомовні програми (Transitional Bilingual Programs); 3) Програми підтримки і розвитку двомовних умінь (Maintenance or Developmental Bilingual Programs); 4) Двомовні програми (Dual Language Programs); 5) Двосторонні програми або програми двомовного занурення (Two-Way or Dual Language Immersion Programs).

Серед освітян та фахівців у галузі білінгвального навчання немає єдиної думки щодо того, яка програма є більш ефективною. Результати дослідження досить суперечливі, проте більшість із них свідчать про переваги програм

занурення (імерсії) в іноземну мову, які вперше запроваджені у США в 1971 році з метою інтенсивного вивчення другої мови в державних початкових школах, пізніше поширилися по всій країні і зараз розглядаються освітянами та батьками як високо ефективний спосіб навчання дітей іноземній мові.

Занурення в іноземну мову – це підхід до навчання іноземній мові, який полягає в зануренні учнів у мову, яка вивчається, протягом шкільного дня. Учителі розмовляють лише іноземною мовою під час викладання навчальних предметів, використовуючи широкий спектр навчальних технологій. Основною метою цього типу програм є набуття учнями майстерності в іноземній мові, крім англійської, та розвинути знання з культури під час досягнення високого академічного рівня [364].

Програми занурення в іноземну мову, які також належать до односторонніх імерсійних програм, розроблені лише для англомовних учнів. Вони різняться за інтенсивністю та структурою відповідно до здійснюваної моделі й диференціюються на програми повної та часткової імерсії. Повна імерсія – це програми, в яких усі предмети на початкових етапах (К-2) вивчаються іноземною мовою; навчання англійською мовою зазвичай сягає 20–50 % у подальших класах (3–6) у залежності від програми.

Перші передбачають вивчення англійської як другої мови (English as a second language), при цьому певна кількість годин відводиться на навчання рідною мовою, а решта часу – англійською. А відповідно до другого типу, рідна мова взагалі виключається з навчального процесу, учнів навчають за спеціальними програмами з урахуванням їхнього рівня знань англійської мови. Навчання може продовжуватись у середній та старшій школі, коли заняття проходять мовою, що вивчається. Часткова імерсія передбачає програми, за якими фактично 50 % навчання відбувається іноземною мовою. На початковому етапі дисципліни викладаються або іноземною, або англійською мовами, або обома мовами одночасно. У середній і старшій школі заняття далі проводяться іноземною мовою.

Центром прикладної лінгвістики (Centre of Applied Linguistics) [364]

протягом 30 років (1976–2006) був проведений моніторинг програм занурення в іноземну мову, які функціонують у США. За його результатами було укладено звіт, що включав показники зростання, зміни та рекомендації для розроблення програм у подальшому. Його метою також було ознайомити педагогів та батьків з особливостями імерсійного навчання з іноземної мови з дошкільного закладу по 12 клас загальноосвітньої школи.

Щоб зібрати інформацію, Центр прикладної лінгвістики контактував з усіма закладами, в яких застосовувались такі програми, нові програми ідентифікувались через зв'язки з координаторами на рівні штату та шкільних округів. Таким чином, було нараховано 310 програм занурення в іноземну мову, які використовувались у 263 школах 33 штатів і 83 шкільних округів.

У 2006 році на дошкільному рівні нараховувалось 53 імерсійні програми, на початковому – 181, на середньому – 89 і на старшому – 37. Найбільша кількість шкіл, які пропонують мовні імерсійні програми, знаходиться в штатах Луїзіана (30), Гаваї (26), Орегона (25), Мінесота (24) і Вірджинія (24) (див. додаток А). На таку ситуацію вплинуло кілька факторів, а саме: підтримка корінних мов, співпраця університетів з місцевими шкільними округами та місцеві ініціативи. Так, штат Луїзіана має сильну французьку традицію та скрізь запроваджує програми занурення в французьку мову, щоб допомогти увіковічнити французьку мову та культуру. В Орегоні та Мінесоті є велика кількість імерсійних шкіл частково через зацікавленість місцевих шкільних округів в інноваційному мовному навчанні, а також з огляду на підтримку і заохочення університетів штату.

Звіт також року показав існування більшої кількості мов, які пропонуються в імерсійних програмах, ніж раніше; з 1995 року їх кількість подвоїлась (18). Найбільш поширеними мовами вивчення в імерсійних програмах є іспанська (42,6 % імерсійних програм) і французька (29 %), потім ідуть гавайська (8,4 %), японська (7,1 %), німецька (3,2 %). Також доступними для вивчення є мови корінного населення США (Ojibwe, Yup'ik, Chinook, Diné). Ці мовні програми є зараз більш доступними, ніж в останні три декади.

Останнім завданням, яке ставили перед собою дослідники, було з'ясування типів програм, а саме кількості навчального часу, який затрачається на вивчення мови. Близько 56 % програм пропонує часткове занурення і 44 % – повне. Таке співвідношення залишається аналогічним і в останні роки. Збільшення імерсійних програм пов'язане з принаймні п'ятьма факторами: 1) наполягання батьків на якості мовних програм з метою досягнення високого рівня майстерності їхніми дітьми; 2) зростання інтересу до полікультурного підходу в освіті серед батьків, учителів, адміністрації; 3) збільшення кількості альтернативних шкіл (на вибір, чартерних), які пропонують імерсійне навчання; 4) збільшення досліджень про вплив програм занурення на розвиток мовної майстерності учнів і загальні академічні досягнення; 5) все більше усвідомлення американцями значення знання іноземної мови з метою особистісного вдосконалення, розвитку освіти, економіки країни та національної безпеки, про що йдеться мова в низці законодавчих документів.

Таким чином, останні досягнення засвідчують, що майбутнє за імерсійними моделями. Національна ініціатива збереження мов (National Security Language Initiative) закликає до дій у напрямку доступності і підвищення якості довготривалих програм з іноземної мови, щоб сприяти глобальному визнанню, національній безпеці та економічній конкурентоспроможності. Імерсійні програми є перевіреною моделлю, яка допомагає учням набути мовних навичок, необхідних для досягнення означених цілей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Center for Applied Linguistics. Why, how, and when should my child learn a second language? [Electronic resource]. – Mode of access : http://www.cal.org/resources/pubs/whyhowwhen_brochure.pdf
2. Crawford J. Comment : Bilingualism and schooling in the United States / J. Crawford // International Journal of the Sociology of Language. – 2002. – № 155–156. – P. 93–99.